

ИСТОРИЈСКИ МУЗЕЈИ И НАСТАВА ИСТОРИЈЕ

Још увек постоје мишљења да су музеји затворене установе, а да су предмети који се у њима чувају нешто неприступачно за највећи број људи. Међутим, озбиљне промене настале у начину живота и гледања на свет, жеља људи да што више виде и науче, одразиле су се и на живот и рад музеја. Њихов првобитни основни задатак, да сакупљају и чувају предмете, проширен је још једним, исто толико значајним и важним: да преко њих васпитавају и поучавају. Тако су музеји добили једну значајну обавезу, али и запаженије место у ширењу културе. Предмети годинама брижљиво чувани у депоима поново су изнесени пред широку публику да оживе далеко, минуло време. Посебно значајну улогу у новом схватању места и улоге музеја у савременом друштву имају историјски музеји. С обзиром на нове захтеве, пред један историјски музеј данас се поставља низ сложених питања, почевши од концепције, преко политике откупа и презентације, до отварања за публику.

У самој презентацији историјски музеји имају посебан задатак, сложенији од задатака који се постављају пред остале специјализоване музеје. Пошто су комплексни по тематици, морају, према томе, да и у начину презентације материјала сачувају своју комплексност. Њихов циљ није и не треба да буде типолошко приказивање предмета (новац, примењена уметност, народна уметност), или стилова, већ приказ историјских догађаја, услова живота, друштвених кретања и односа. Делови намештаја, оруђа и алати не излажу се у историјском музеју да бисмо се дивили њиховој изради и будили у нама носталгију за „старим, добрим временима“. Они се не приказују искључиво због своје вредности, већ као средство које, уз одговарајући редослед, на визуелан и јасан начин приказује и уз добро смишљене легенде објашњава делове текстуалне концепције. Овако савремен прилаз значи и стварање новог типа историјског музеја, који неће бити намењен само уском кругу интелектуалаца, већ и најширој публици.

Основни принцип од кога се мора поћи у историјском музеју је принцип историјске истине. Полазећи од тога, дужни смо да посетиоцу презентирамо материјал тако да он код њега не буди само сентиментална осећања и изазива дивљење, већ да му покаже да на првом месту схвати друштвена кретања, да сагледа живот људи у оквирима општих историјских збивања.

Разумљиво, изложба сваког музеја, па и историјског, условљена је расположивим фондом експоната. Међутим, у самом приказивању једне одређене епохе, историјски музеји, уколико желе да испуне свој васпитно-образовни задатак, морају да подреде експонате, ма како вредни били, основној идеји, како би оригиналним предметима и помоћним експонатима (тамо где нема оригинала) приказали сва сложена збивања, друштвене односе и појаве једног периода.

Поред начина излагања, значајну улогу у решавању овог озбиљног проблема имају легенде, које ће дати низ објашњења, као и документи који ће уз цитирање најважнијих делова поткрепити приказане чињенице. Међутим, за боље разумевање догађаја приказаних у музеју веома важну улогу има каталог. Уколико је боље обрађен и обилује потпуним објашњењима, утолико је инструктивнији. Поред тога што треба да буде историјски потпун, он треба да остане као стални историјски приручник и после затварања изложбе.

Улога историјског музеја у настави историје постаје огромна и незаменљива ако се његова образовна функција има у виду већ код прикупљања предмета, а посебно при њиховом излагању. Музеј се ту јавља као образовна установа не у смислу школе, већ у смислу пружања широких могућности за допуну и освежавање наставног програма. За реализацију овог задатка важно је да музејски амбијент буде пријатан и прихватљив, а стручно особље предусретљиво и вољно да помогне у сваком тренутку.

Посебан задатак у практичној примени имају васпитно-образовне и пропагандне службе музеја, које данас постоје у сваком модернијем музеју у свету. Многи музеји имају већ и богато искуство у овом раду. Белгијски музеји увели су ове службе још 1922. године, совјетски непосредно после револуције, а највећи број музеја после другог светског рата. Стручњаци који раде у овим одељењима, а који, поред психолошке спремности за тај рад, морају да поседују и наставничке способности, разрадили су методе рада са разним профилима публике, па су музеји тако постали не само научноистраживачке институције, затворене у уске оквире строго професионалног, већ и васпитно-образовне установе, широко отворене за публику, са задатком да прикажу националну историју, да упознају народ са богатим културним наслеђем, да на прошлости васпитавају садашње генерације.

Публика којој музеји поклањају посебну пажњу јесте школска омладина. Облици рада са омладином су разноврсни, а један од најчешће коришћених је вођење појединих школских одељења или група кроз изложбу. У великим, комплексним историјским музејима показало се да је вођење кроз музеј мање-више шетња од које ученици имају мало користи, да далеко бољи ефекат има вођење кроз део музеја који представља тематску целину, али тек пошто се претходно савлада градиво у школи. У том случају историјски догађаји, најсложенија друштвена збивања почињу да казују своју причу, да оживљавају пред очима ученика. Са оруђима за рад, производима и амбијентом у коме се радило постају јаснија друштвено-економска збивања једне епохе. Ликовни материјал (слике, гравире, фотографије), књиге, документи и други предмети код ученика стварају упечатљивију представу о догађајима, визуелно допуњују лекције научене у школи. Музејска експозиција или један њен део може да се допуни и филмом, слајдовима или снимљеним сетањима учесника догађаја.

Добро разрађена тема, ма како сложено питање третирао, даће резултате ако музејски педагог, поред осталог, студиозно састави питања која ће постављати ученицима различитог узраста, ако им сугерира шта би могли да после посете музеју нацртају или моделирају. Ако се оствари сарадња са наставником и он заинтересује ученике да праве

албуме, макете или цртеже онога што су у музеју видели, ученици ће ту посету схватити озбиљно, као продужетак рада у школи, као наставу, а не као бесциљну шетњу. На тај начин посета ученика музеју служи и као допуна лекцијама наученим у школи, један занимљив и привлачан час, а музејски експонати добијају своју пуну васпитну вредност, учење из књиге замењују опсервације из живота.

Приликом ових посета важно је не замарати ученике. Вођење, поред тога што мора да буде занимљиво и да одржава живу пажњу, временски треба да буде ограничено на трајање од једног школског часа.

Користан облик рада за посебно заинтересоване групе школске омладине, чланове историјских секција или студенте историје, јесу предавања и разне активности. Неки музеји приређују предавања после наставе или, још чешће, суботом и недељом. На ова предавања, која се одржавају у циклусима, долазе ученици, чланови клуба музеја, групе на захтев школа или факултета и сви заинтересовани студенти или ђаци. Сваки циклус прилагођен је узрасту и траје обично од 15 до 20 недеља. Предавања су увек пропраћена филмом и слајдовима, а веома често долазе и живи актери догађаја, који износе своја сећања. Ученици млађег узраста обично посматрају предмете уз занимљива објашњења, а затим цртају или моделирају, док старији узраст слуша предавања уз илустрације. На крају школске године у музеју се може отворити изложба дечјих радова и одржати јавни час на коме ученици читају своје реферате и литерарне радове инспирисане историјским догађајима.

Музејски педагози и кустоси популаришу музеје и њихове могућности на првом месту у образовним установама, па се сарадња са њима не ограничава само на посете омладине музеју, већ и на друге корисне облике рада.

Многи музеји којима то финансијске могућности дозвољавају имају специјализоване сервисе за позајмице школама. Сви експонати, било да је реч о предметима, фотографијама или документима, снимљени су и тематски груписани, па наставници на почетку сваког полугодишта из опширних албума бирају експонате, односно фото-копије и поједине предмете, који им служе као помоћна средства у настави.

Поред сервиса за школе, музеји штампају уметничке репродукције историјских композиција, портрета или највреднијих предмета примењене и народне уметности. Ове имају вишеструку намену: служе у настави, користе студентима као и најширој публици.

За посетиоце музеја, широку публику, поред могућности да виде експозицију уз стручно вођство, стручни сарадници музеја недељом пре подне држе предавања из разних области. На тај начин музеј делује као образовна установа и међу најширом публиком.

Систематски рад на образовању радника, радничке омладине и земљорадника представља озбиљну тешкоћу. Педагошка служба мора да чини изузетне напоре да би у потпуности могла да изврши своју образовну мисију.

Веома важну улогу у савлађивању овог задатка имају покретне изложбе. Оне представљају корак напред у превазилажењу музејске инертности и држању корака са савременим ритмом живота и најефикаснији метод рада у отварању музеја за најширу публику. У местима удаљеним од градова и комуникација овакве изложбе имају исти значај

и циљ као и стална поставка. Оне могу да буду од користи и за попуњавање музејских збирки, уколико се упоредо са изложбом организује и истраживачки рад. Међутим, организовање оваквих изложби великим делом зависи и од могућности музеја да набави специјалну амбалажу (панои, специјалне кутије прилагођене за транспорт и излагање), кино-пројектор и филмове, магнетофон, звучнике, слајдове и пројектор за њихово приказивање, као и сопствено возило, пространо и погодно да се у њему, у селима где нема сале, постави изложба. Уз предавање, филм, слајдове, снимљена казивања учесника неког догађаја и разговор са посетиоцима, изложба ће остварити своју васпитно-образовну мисију. Основна намера при постављању оваквих изложби, да људи нешто науче, носи у себи могућност изазивања ефеката од ширег значаја, као што је буђење љубави према својој земљи, поноса на богату историју, на културну баштину, па није редак случај да дотле незаинтересовани људи, после такве изложбе наставе сарадњу са музејом, прикупљајући експонате у жељи да сачувају од пропадања све што припада њиховом крају и народу.

За раднике и земљораднике, поред покретних изложби и предавања, који се најчешће одржавају у радним колективима, организују се и специјалне посете сталној музејској поставци. Тог дана они су гости музеја и за ту прилику, поред вођења кроз музеј, организује им се и сусрет са неком истакнутом личношћу (борцем, политичарем, књижевником), која води разговор с гостима у музеју.

Један од значајних медијума који музеји треба да користе у свом васпитно-образовном програму је телевизија. Њена улога је, у ствари, двострука. С једне стране, она популарише музеј, буди интересовање за посету, а с друге, коришћењем музејског материјала, музеј преко ње врши васпитно-образовну функцију упознајући најшири круг телевизијских гледалаца са предметима које чува, њиховим значајем, одликама, вредношћу и историјом. Могућности сарадње са телевизијом су широке, а облици разноврсни. Поставља се само питање како остварити ту сарадњу, која би, сигурно, ако би се добро организовала, дала врло повољне резултате.

Када је реч о васпитању младих, музеј свакако треба да искористи и велике могућности које за такву активност пружа радио. Рад са најмлађим треба да заузме веома важно место у васпитној делатности музеја. Организовање систематског рада са најмлађим, уз коришћење свих медија, на упознавању културно-историјског блага, буђењу интересовања и љубави за музеј, има и шире значење, у смислу стицања културних навика, које касније постају потреба, саставни део живота. Они који су у детињству заволели музеј, постају његова стална и најзахвалнија публика.

Историјски музеј Србије је, мада са малом сталном поставком, посвећеном само једном историјском периоду, Устанку 1804—1833, развио педагошки рад, користећи се разним могућностима — од вођења кроз изложбу, предавања за наставнике и ученике, анкета, до стварања Друштва младих пријатеља Историјског музеја и покретних изложби које су обилазиле школе, радне колективе, па чак и казнено-поправне домове. Показало се да су радни људи заинтересовани, да желе да нешто виде и науче. За многе раднике то је био први непосредан додир са јед-

ним музејом, па и својеврстан доживљај. Посебно је топло била примљена једна од покретних изложби Музеја у Казнено-поправном дому у Забели. О томе сведоче речи које је записао један штићеник овог дома у књизи утисака: „Иако се налазим у овој установи, далеко од свега што је лепо, ви сте били ти који сте нам омогућили да видимо ову изложбу. Зато вам се најсрдачније захваљујемо.“

Данас је јасно да музеј мора бити доступан свим радним људима у најширем смислу речи. Само на тај начин он може да обавља једну од својих основних мисија и да постане значајан медијум у ширењу културе.

Марија Лукић

ИСТОРИЧЕСКИЕ МУЗЕИ И ПРЕПОДАВАНИЕ ИСТОРИИ

Воспитательно-образовательная роль исторических музеев становится важной задачей работы музеев наряду с их основным назначением — собиранием и хранением материалов. Она начинается с создания концепции и в дальнейшем выражается в экспозициях, в обязанности которых входит показом экспонатов знакомить с сложными историческими событиями и явлениями, разработанными в текстуальной концепции.

Музей является образовательным учреждением в широком смысле речи. Его деятельность не ограничивается лишь школьной молодежью, но распространяется и на остальные категории посетителей. Осуществляя эту миссию, музей использует самые разнообразные формы деятельности, в которые входят показ музейных экспонатов, проведение лекций и анкет, работа в кружках, помощь школам путем предоставления им на временное пользование для обучения наглядных пособий, организация передвижных выставок, сотрудничество с радио и телевидением.

Осуществляя обе миссии, музей становится важным звеном в распространении культуры.

М. Лукић